

Тараненко Г.Г., к.пед.н., доцент, Козуб О.О., к.соц.н., доцент
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного

РОЗВИТОК МНОЖИННОГО ІНТЕЛЕКТУ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

Анотація. У статті обґрунтовано науково-методичні засади імплементації теорії множинного інтелекту в освітній процес вищої школи через викладання гуманітарних дисциплін. Запропоновано мультимодальний підхід до проєктування контенту та методичні рекомендації щодо використання цифрових інструментів і рефлексивних практик для персоналізації навчання. Доведено, що орієнтація на поліцентричну модель інтелекту забезпечує ефективне формування не лише професійних компетенцій (*hard skills*), а й критично необхідних м'яких навичок (*soft skills*) здобувачів.

Ключові слова: множинний інтелект, здобувачі вищої освіти, гуманітарні дисципліни, освітній процес, персоналізація навчання, *soft skills*.

Постановка проблеми. Сучасна трансформація вищої освіти в Україні та світі відбувається в умовах безпрецедентної динамічності соціально-економічних процесів, що вимагає радикального перегляду традиційних дидактичних підходів. Стрімка цифровізація всіх сфер життєдіяльності зумовили зміну освітньої парадигми у напрямку від трансляції репродуктивних знань до формування цілісної особистості, здатної до адаптації, критичного мислення та безперервного саморозвитку. У цьому контексті теорія множинного інтелекту Г. Гарднера набуває особливої актуальності як методологічний фундамент для забезпечення інклюзивності та персоналізації освітнього процесу.

Актуальність дослідження посилюється декількома ключовими факторами, зокрема кризою уніфікованого навчання, запитом на *soft skills*, викликами цифровізації та стрімким поширенням генеративних моделей. Традиційні методики, орієнтовані переважно на розвиток логіко-математичного та лінгвістичного складників, виявляються недостатньо ефективними для сучасного покоління здобувачів («цифрових

аборигенів»), чіє сприйняття характеризується нелінійністю та мультимодальністю. Сучасний ринок праці висуває вимоги не лише до вузькопрофесійних компетенцій (hard skills), а й до надпрофесійних навичок – емпатії, комунікації, саморефлексії та стресостійкості, що безпосередньо корелюють з міжособистісним та внутрішньоособистісним типами інтелекту. Поява генеративного штучного інтелекту вимагає переосмислення ролі викладача та методів оцінювання. Наразі надзвичайно актуальним є пошук балансу між технологічним інструментарієм та розвитком унікальних людських здібностей, які не підлягають повній автоматизації.

Постановка проблеми полягає у наявності суперечності між об'єктивною потребою суспільства у фахівцях із високим рівнем адаптивного інтелекту та недостатньою розробленістю конкретних науково-методичних механізмів імплементації теорії множинного інтелекту в освітній процес. Викладання дисциплін гуманітарного циклу має величезний потенціал для активації поліцентричної моделі здібностей здобувачів, проте часто залишається в межах монологічних методів навчання.

Таким чином, виникає гостра наукова проблема щодо трансформації викладання гуманітарних дисциплін у закладах вищої освіти з метою забезпечення гармонійного розвитку різних типів інтелекту здобувачів, використовуючи при цьому переваги цифрового середовища та зберігаючи принципи людиноцентризму. Розв'язання цієї проблеми потребує розробки цілісної методичної системи, яка б поєднувала мультимодальний контент, інноваційні стратегії фасилітації та гнучкі інструменти оцінювання результатів навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фундаментом дослідження множинного інтелекту є концептуальні праці Г. Гарднера [13], який обґрунтував децентралізовану модель когнітивних здібностей людини. У вітчизняному та зарубіжному науковому дискурсі спостерігається трансформація інтересу до цієї теорії в розрізі її адаптації до вимог цифрової освіти. Зокрема, питання персоналізації навчання та розвитку окремих типів інтелекту висвітлювали такі дослідники, як Т. Армстронг [10], Д. Байду-Ану [11], М. Джавід [14], М. Кадрі [14], Л. Кемпбелл [12], Л. Овусу Анса [11] Р. Суман [14], А. Халім [14] та ін., серед сучасних українських науковців – І. Боднарук [4], С. Гринюк [2], Р. Гуревич [3], Л. Дідух [3], М. Дем'янчук [4] І. Зайцева [2], В. Зливков [8], І. Кучерак [6], С. Кузікова [8], С. Максименко [8], Н. Опушко [3] та ін.

Попри значну кількість теоретичних напрацювань, залишаються недостатньо вивченими аспекти конвергенції теорії множинного інтелекту з інструментарієм генеративного штучного інтелекту в процесі викладання гуманітарних дисциплін. Також потребує глибшого аналізу роль мультимодального контенту у формуванні м'яких навичок (soft skills) здобувачів вищої освіти в умовах змішаного навчання.

Формулювання цілей статті. Метою статті є теоретичне обґрунтування та розробка науково-методичних рекомендацій щодо імплементації теорії множинного інтелекту в освітній процес вищої школи.

Виклад основного матеріалу досліджень. Теорія Г. Гарднера стверджує, що інтелект не є єдиною монолітною структурою, а складається з автономних модулів. Він виділив наступні типи інтелекту: лінгвістичний (вербальний) – здатність ефективно використовувати слова, мову, письмо; логіко-математичний – здатність аналізувати проблеми логічно, виконувати математичні обчислення, наукові дослідження; візуально-просторовий – вміння мислити образами, візуалізувати об'єкти, працювати з картами, схемами, мистецтвом; тілесно-кінестетичний – здатність використовувати власне тіло для самовираження або вирішення завдань (спортсмени, танцюристи, майстри); музичний – чутливість до ритму, звуків, мелодій та тембрів; міжособистісний (соціальний) – здатність розуміти інших людей, їхні мотиви, емоції, ефективно взаємодіяти; внутрішньоособистісний – глибоке розуміння себе, своїх почуттів, цілей та слабких/сильних сторін; натуралістичний – вміння розпізнавати та класифікувати об'єкти природи (рослини, тварини), розуміння екосистем; екзистенційний – здатність філософствувати, роздумувати над глибокими питаннями людського існування (сенс життя, смерть) [13].

У сучасній вищій школі викладання гуманітарних дисциплін виходить за межі суто когнітивного засвоєння теорій, трансформуючись у простір формування цілісного суб'єкта професійної діяльності. Використання теорії множинного інтелекту у цьому контексті є методологічно виправданим, оскільки вона забезпечує диференціацію методів засвоєння знань, що безпосередньо впливає на розвиток м'яких навичок (soft skills).

Гуманітарні курси за своєю природою є поліфункціональними. Коли освітній процес орієнтується на різні модальності інтелекту, відбувається синергетичний ефект. Так, наприклад, розвиток лінгвістичного та логічного інтелекту уможлиблюється завдяки критичному аналізу текстів, активація міжособистісного інтелекту – завдяки груповій динаміці, а формування внутрішньоособистісного інтелекту – завдяки рефлексивним практикам.

Нижче пропонуємо методичну матрицю застосування теорії множинного інтелекту для формування професійних та м'яких навичок.

Таблиця 1

Матриця застосування теорії множинного інтелекту
для формування професійних та м'яких навичок

Навчальна дисципліна	Домінуючі типи інтелекту	Методичні прийоми та вправи	Результат (soft skills)
Логіка та риторика	Лінгвістичний, логіко-математичний	Сократичний діалог, побудова логічних схем доведення, дебати за правилами К. Поппера тощо	Критичне мислення, навички переконання та аргументації і т.ін.
Соціологія	Міжособистісний, візуально-просторовий	Метод соціологічного спостереження, створення інфографіки на основі статистичних даних, моделювання соціальних страт тощо	Командна робота, навички збору та візуалізації даних і т.ін.
Соціо-політичні студії	Внутрішньо-особистісний, Вербальний	Рольова гра «Парламентські слухання», аналіз передвиборчих програм, SWOT-аналіз політичних ризиків тощо	Політична грамотність, ведення переговорів, лідерство і т.ін.

Саморозвиток та самореалізація особистості	Міжособистісний, екзистенційний	Технологія SMART-планування, ведення рефлексивного щоденника, складання «Колеса життєвого балансу» тощо	Тайм-менеджмент, емоційний інтелект, здатність до навчання протягом життя і т.ін.
--	---------------------------------	---	---

Таким чином, імплементація теорії множинного інтелекту у викладання гуманітарного циклу дозволяє подолати «методичну одноманітність» та створити умови для інклюзивного розвитку особистості здобувача. Засвоєння теоретичного матеріалу перетворюється активний процес самопізнання та соціальної взаємодії, де професійні компетенції (hard skills) органічно поєднуються з розвитком адаптивності, емпатії та системного мислення (soft skills), що є вкрай важливим для сучасного фахівця.

Розроблена систему практичних рекомендацій спрямована на оптимізацію підготовки здобувачів вищої освіти з урахуванням теорії множинного інтелекту, що базується на проектуванні мультимодального освітнього контенту, трансформації ролі викладача, поєднанні традиційних методик та генеративного штучного інтелекту, впровадженні індивідуалізованих стратегій оцінювання та актуалізації рефлексивного компонента навчання.

Реалізація стратегії мультимодального навчання в освітньому середовищі вищої школи актуалізує необхідність диверсифікації способів репрезентації навчального матеріалу. Забезпечення когнітивної доступності кожної дидактичної одиниці досягається шляхом її трансляції через декілька сенсорних та перцептивних каналів одночасно. Такий підхід дозволяє максимально інтенсифікувати залучення когнітивного ресурсу здобувачів вищої освіти, нівелюючи ризики інформаційних бар'єрів та створюючи умови для глибокого засвоєння знань суб'єктами з різними домінуючими типами інтелекту.

Методичне конструювання мультимодального навчання базується на синергії трьох ключових когнітивних векторів. Активізація текстуально-дискурсивного каналу актуалізує розвиток лінгвістичного інтелекту здобувачів завдяки роботі з релевантними глосаріями та аналітичними

ридерами, що закладає фундамент для критичної деконструкції текстів та професійної вербалізації думок. Імплементація графічно-схематичного каналу сприяє розвитку візуально-просторового мислення завдяки візуалізації абстрактних концептів у формі когнітивних карт, інфографіки та структурних схем, що забезпечує цілісність сприйняття навчальної інформації. Задіяння інтерактивно-діяльнісного каналу через метод кейсів та соціальне моделювання, уможливорює трансформацію теоретичних конструктів у стійкі інтерперсональні та кінестетичні компетенції, необхідні для успішної професійної адаптації [1].

Трансформація суб'єкт-об'єктної дидактичної схеми в архітектоніку сучасного освітнього досвіду зумовлює стратегічний перехід від експозитивного викладання до стратегій фасилітації та менторства. У межах цієї парадигми пріоритетним вбачається впровадження моделі «перевернутого класу», що дозволяє делегувати репродуктивне засвоєння контенту на етап самостійної підготовки. Це забезпечує оптимізацію аудиторного часу для активації інтерперсонального інтелекту здобувачів вищої освіти через дискусійні платформи та інтерактивну взаємодію [5].

Синергетичний ефект навчання підсилюється імплементацією технології «скафолдингу», яка передбачає створення системи адаптивних когнітивних опор (чек-листів, алгоритмів аналізу, структурних фреймів). Дані інструменти слугують методичним каркасом, що мінімізує когнітивне навантаження на початкових етапах опрацювання складних концептів та сприяє поступовому формуванню професійної автономії й здатності до саморегульованого навчання [9].

Конвергенція традиційних педагогічних методик із можливостями генеративного штучного інтелекту відкриває нові перспективи для інтенсифікації інтелектуального розвитку здобувачів вищої освіти. У межах цієї взаємодії інструментарій генеративних моделей має бути інтегрований як допоміжний засіб стимуляції логічного та лінгвістичного інтелекту, що дозволяє оптимізувати роботу з великими масивами даних та складними текстовими структурами. Продуктивним методичним прийомом у цьому контексті постає критична верифікація згенерованого контенту, за якої здобувачі вищої освіти залучаються до освітнього процесу в статусі експертів-рецензентів. Такий підхід не лише сприяє поглибленому розвитку аналітичних здібностей, а й формує фундаментальні навички академічної доброчесності та цифрової грамотності, трансформуючи взаємодію з алгоритмами штучного інтелекту у свідомий процес наукового пошуку [11].

Впровадження індивідуалізованих стратегій оцінювання в сучасному

університетському середовищі постає необхідною умовою для об'єктивного верифікування результатів навчання та цілеспрямованої стимуляції внутрішньоособистісного інтелекту здобувачів. З метою подолання уніфікованого підходу до контролю знань рекомендується імплементувати гнучкі форми підсумкової атестації, що ґрунтуються на принципах академічної свободи та вибору. Надання здобувачам вищої освіти можливості самостійно визначати формат звітності – від підготовки наукової статті та розробки прикладного кейсу до створення творчого відеопроекту – дозволяє максимально актуалізувати їхній домінуючий тип інтелекту. Такий підхід не лише сприяє валідності оцінювання реальних компетенцій, а й підвищує рівень відповідальності та саморефлексії студентів, трансформуючи контроль із фіскального інструменту на засіб особистісного та професійного зростання [7].

Актуалізація рефлексивного компонента освітнього процесу постає важливою передумовою формування у здобувачів вищої освіти здатності до безперервного саморозвитку та професійної самореалізації, що безпосередньо впливає на розвиток внутрішньоособистісного інтелекту. У межах реалізації цієї стратегії критично важливим є інтегрування в кожне навчальне заняття методик формативного оцінювання, які фокусуються не на констатації результату, а на моніторингу прогресу особистості. Систематичне впровадження рефлексивних пауз та інструментів глибинної самодіагностики – зокрема, адаптованого SWOT-аналізу власної навчальної діяльності – створює необхідні умови для усвідомленого коригування здобувачами індивідуальної освітньої траєкторії. Такий підхід уможлиблює перетворення зовнішніх педагогічних впливів у внутрішні установки здобувача та сприяє переходу від пасивної участі в навчанні до суб'єктної позиції, що характеризується високим рівнем самоорганізації та відповідальності за власні освітні та професійні досягнення.

Висновки. Проведене дослідження науково-методичних засад розвитку множинного інтелекту в освітньому процесі дозволяє констатувати, що теорія Г. Гарднера залишається однією з найбільш адаптивних та ефективних методологічних баз для сучасної вищої школи. В умовах стрімкої цифровізації та інтеграції штучного інтелекту, орієнтація на поліцентричну модель інтелекту стає не лише інструментом персоналізації навчання, а й необхідною умовою формування конкурентоспроможного фахівця.

У ході аналізу встановлено, що викладання гуманітарних дисциплін володіє значним потенціалом для активації внутрішньоособистісного, міжособистісного та лінгвістичного типів інтелекту. Впровадження

мультимодального контенту, трансформація ролі викладача у фасилітатора освітнього досвіду та використання гнучких стратегій оцінювання дозволяють подолати кризу мотивації та забезпечити суб'єктну позицію здобувача вищої освіти.

Окрему увагу в роботі приділено конвергенції традиційних методик із технологіями генеративного штучного інтелекту. Доведено, що використання алгоритмів штучного інтелекту як допоміжного інструментарію в поєднанні з рефлексивними практиками сприяє розвитку аналітичних здібностей та критичного мислення, що є фундаментом сучасних soft skills.

Підсумовуючи, зазначимо, що розвиток множинного інтелекту в університетському середовищі – це динамічний процес, який потребує від науково-педагогічного працівника безперервного вдосконалення власної методичної майстерності та гнучкості. Перспективи подальших наукових розвідок вбачаються у детальному вивченні впливу імерсивних технологій на здобувачів у межах дистанційної та змішаної форм навчання.

Література

1. Використання мультимодальних засобів навчання: результати дослідження / Т.Д. Якимович, Л.І. Джулай, Л.В. Дольнікова та ін. *Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2024. №97. DOI: <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2024.97.34>.

2. Гринюк С., Зайцева І. Особливості цифровізації освітнього процесу у вищій школі як визначальний чинник її розвитку. *Вісник КрНУ імені Михайла Остроградського*. 2022. №2(133). С. 131–137. URL: https://visnikkrnu.kdu.edu.ua/statti/2022_2_17.pdf.

3. Гуревич Р., Опушко Н., Дідух Л. Індивідуалізація освітнього процесу в закладах вищої освіти засобами цифрових технологій: можливості та виклики. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: Педагогіка і психологія. Вип. 85. С. 9-16. <https://doi.org/10.31652/2415-7872-2026-85-9-16>.

4. Дем'янчук М., Боднарчук І. Цифровізація освіти як фактор підготовки фахівців XXI століття. *Viae Educationis: Studies of Education and Didactics*. 2022. №1 (4). С. 74–81. URL: <https://doi.org/10.15804/ve.2022.04.09>.

5. Курило В.С., Караман О.Л. Фасилітація як метод формування сприятливого соціально-психологічного клімату та партнерства в закладі вищої освіти. *Освіта та педагогічна наука*. 2022. №2 (180). С. 59–69. DOI: [https://doi.org/10.12958/2227-2747-2022-2\(180\)-59-69](https://doi.org/10.12958/2227-2747-2022-2(180)-59-69).

6. Кучерак І.В. Цифровізація та її вплив на освітній простір у контексті формування ключових компетентностей. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 22. Т. 2. С. 91–94.

7. Малихін О.В., Арістова Н.О., Алексєєва С.В. Індивідуалізація навчання як засіб компенсації освітніх втрат учнів закладів загальної середньої освіти в умовах воєнного стану та повоєнний час: методичні рекомендації. Київ : Інститут педагогіки НАПН України, 2023. 59 с.

8. Психологічні технології ефективного функціонування та розвитку особистості: монографія / за ред.: С.Д. Максименка, С.Б. Кузікової, В.Л. Зливкова. Суми: Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2019. 540 с.

9. Уліщенко А.Б., Уліщенко В.В. Онлайн-квест – технологія педагогічного скаффолдингу у вищій школі. *Академічні студії*. Серія «Педагогіка». 2022. Вип. 4. С. 56–62. <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2022.4.9>.

10. Armstrong T. *7 Kinds of Smart: Identifying and Developing Your Many Intelligences*. New York: Plume, 1999. 320 p.

11. Baidoo-Anu, D., Owusu Ansah, L. Education in the Era of Generative Artificial Intelligence (AI): Understanding the Potential Benefits of ChatGPT in Promoting Teaching and Learning. *Journal of AI*. 2023. Vol. 7(1). P. 52–62. URL: <https://izlik.org/JA84JM98SM>.

12. Campbell K., Kruszewska H. *Learner-based Teaching*. Oxford : Oxford University Press, 2001. 215 p.

13. Gardner H. *Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences*. New York: Harper and Row, 1983. 430 p.

14. Understanding the role of digital technologies in education: A review / Haleem A., Javaid M., Qadri M.A., Suman R. *Sustainable Operations and Computers*. 2022. Vol. 3. P. 275–285. URL: DOI: 10.1016/j.susoc.2022.05.004

Taranenko H., Kozub O. Development of multiple intelligence in higher education seekers in the process of teaching humanities

Summary. The article substantiates the scientific and methodological foundations for implementing the theory of multiple intelligences into the educational process of higher education through the teaching of humanities. A multimodal approach to content design and methodological recommendations for using digital tools and reflective practices to personalize learning are proposed. It is proven that orientation toward a polycentric model of intelligence ensures the effective formation of not only professional competencies but also critically essential soft skills of higher education seekers.

Keywords: multiple intelligence, higher education seekers, humanities, educational process, personalization of learning, soft skills.